

ALMANYA'DAKİ BAŞARILI ENTEGRASYON ÖRNEKLERİ - ROL MODEL OLARAK TÜRKLER

Onur YILMAZ

Özet: Türklerin Almanya'ya gelişi yarım yüzyıllık bir süreci kapsamaktadır. Bir kültürden diğer kültüre göç ederek orada yaşamak, yerleşmek, kendi kültürüne yabancılaşmadan yeni bir kültürle bütünleşme sağlamak kolay bir süreç değildir. Ancak değişen dünyaya en kolay uyum sağlayan insanoğlu için zor olmayan bir devinimdir. Almanya'daki Türk göçmenler açısından bugüne gelindiğinde birçok zorluk başarılmış, artık Türkler uyum sorunları yerine başarılarıyla gündeme gelmeye başlamıştır. Başarısızlıktan çok başarıya vurgu yapılmasının, uyum sağlayanlar ve uyum sağladıkları topluluk açısından faydalı olacağının göz ardı edilmemesi gerekir. Bu çalışmanın amacı; 50 yıllık süreç içerisinde Almanya'da başarısıyla öne çıkmış Türkleri ve onların başarı öykülerini ortaya koymak, Almanya'da yetişmekte olan çocuk ve gençlere rol model örnekleri sunmak ve entegrasyon sürecine katkı sağlamaktır. Bu amaçla literatür taraması yapılarak Almanya'da politika ve sanat dünyasında başarıları ile öne çıkan Türklerden Fatih Akın, Mesut Özil, Cem Özdemir, Kaya Yanar gibi örneklerin başarı öyküleri ve bunun yanı sıra entegrasyonun başarısını arttıracak öneriler ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Entegrasyon, başarılı Türkler, Almanya, rol model.

Faces of Successful Integration in Germany - Turks as a Role Model

Abstract: The immigration from Turkey to Germany covers a period of 50 years. While departing from one culture to another, to exist in this culture and adapt to the new culture to alienate without their own culture is not easy, but for the human beings, who adapt to the rapidly changing world best, this is not a difficult step. If the current situation of migrants is observed in Germany, it is found that many difficulties have been overcome and rather than integration issues, the success of the integration issue is. It should not be ignored that the emphasis on success for integrating is much more advantageous than emphasis on the failures. The aim of this study is to demonstrate the success stories of the Turks, who have been successful for 50 years in Germany, to show the process of integration of children and youth role models grown up in Germany as a contribution. For this purpose, literature the success stories of people taking roles in politics and art in Germany, such as Fatih Akin, Mesut Özil, Cem Özdemir, Kaya Yanar and others, have been reviewed.

Key words: Integration, successful Turks, Germany, role model.

Giriş

1960 yılından itibaren Almanya'ya çalışmak için gelen Türkler 56 yılı geride bırakarak bu ülkede yaklaşık 3 milyon kişiye ulaşmıştır. Türkler Almanya'da yaşayan yabancılar arasında en kalabalık olan grubu oluşturur. İlk başlarda bir kaç yıl çalışıp geri dönmeyi planlayan işçiler daha sonraki yıllarda eş ve çocuklarını da yanlarına alarak bu ülkeye yerleşmeye başlamışlardır. Başlarda kalıcı olmayı ne Türk işçiler düşünmüş, ne de Almanlar Türklerin kalıcı olabileceklerini varsaymıştır. Göçmen işçiler sadece iş gücü olarak düşünüldüğünden onların sosyal ve psikolojik ihtiyaçları ilk başlarda dikkate alınmamıştır. Misafir işçi olarak adlandırılan bu kişilerin daha sonraları eş ve çocuklarını da yanlarına alarak Almanya'da kalıcı olmaya başladıkları görülmüştür. Bu göç sonrası Türkler farklı bir dil ve kültürle karşılaşmış, zaman içerisinde de bu farklılıkları tanımaya, anlamaya başlamışlardır. Birinci kuşak göç eden Türklerde daha çok bu farklılıkları algılamaya yönelik yabancılaşma yaşanırken, ikinci ve üçüncü kuşakta entegrasyon daha rahat olmuş ancak ana dilde birtakım sıkıntılar başlamıştır.

Entegrasyon sürecine baktığımızda bunun yeni bir kavram olduğunu görebiliriz. 2005 yılında çıkan göçmen yasası kapsamında, göç ederek Almanya'ya yerleşen insanların hakları detaylı bir şekilde masaya yatırılmıştır. Bugüne kadar ülkenin iş gücü ihtiyacı genel olarak kas gücüne dayalı olduğundan ve çok fazla iş eğitimi gerektirmediğinden seçilen işçilerin eğitim ve kültür seviyesi çok önemli bir rol oynamamaktaydı. Ancak yapılan çalışmalar neticesinde bu işçilerin ve ailelerinin sosyal yaşama entegre olamadığı ve kendi ekonomik gelişimlerine de katkı sağlayamadıkları görülmüştür (www.tatsachen-ueber-deutschland.de). Uyum sürecine kadar göçmen olarak yaşayan insanların koşulsuz olarak Alman kültürüne uyum sağlamaları beklenmiş, sağlayamadıkları için yine bu insanlar sorumlu tutulmuştur. Entegrasyon sürecinin bir diğer önemli tarafı ise Alman halkının bu gerçekle yüzleşmesinin sağlanması ve uyumda çıkan sorunların tek sorumlusunun göçmenler olmadığını anlatılması olmuştur. Kültür içerisindeki etkileşimin karşılıklı olduğu ve bu etkileşimin iki tarafın yararına nasıl sürdürülebileceği bu süreç ile başlamıştır. Bu elbette kolay bir dönüşüm olmamıştır. Özellikle yabancı politikası bugüne kadar asimilasyon üzerine kurulu olduğundan toplumun ve siyasi yapıların ayak uydurması çok hızlı olmadı. Löffler'e göre bugüne kadar tanımlanan misafir statüsü, gelen göçmenlerin hakları için önemliydi. Bir çoğu için kültür değiştirilemez bir olgu olduğundan gelen yabancılar her zaman yabancı olarak kalacaklardı. Asimilasyon süreci bunun yansımasıydı (Löffler, 2011). Uyum sürecinde farklı bir kültürün -yabancı olanın- bu kadar kendi öz kültürlerinin içine girmesi, bir de bu kültür kendilerinden farklı bir din ile bezeliyken, farklı tepkilere yol açmıştır. Bu tepkilerin günümüzde ki en keskin örneği *Pegida (Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des*

Abendlandes) oluşumdur. Açılımı; “Batı Ülkelerinin İslamlaştırılmasına Karşı Vatandaşlar” olan bu grup, son dönemde yaptığı ırkçı gösterilerle adından sıkça bahsettirmiştir. Basında karşımıza çıkan şu örnek yükselen bu karşıt görüşleri ve onların karşısında duran ve entegrasyonu destekleyen kitleyi göstermektedir: “İslam ve yabancı düşmanı açıklamalarıyla dikkat çeken Pegida hareketi Dresden’de geleneksel pazartesi gösterisini düzenleyecek. Pegida karşıtları da farklı gösterilerde aşırı sağı protesto edecek (<http://www.dw.com/tr/pegida-taraftarlar> 20.01.2016)”. Aşırı grupların karşısında buna karşı olan ve entegrasyonu destekleyen kitle sayesinde uyum sürecinde Türklerin de içinde bulunduğu Müslüman halkın topluma katılımı artmıştır.

Bugün Almanya’da yaşayan Türklerin bir bölümü Alman vatandaşlığına geçmiş olup Türkiye’ye dönmeyi düşünmemektedirler. Var olan sorunlara rağmen burada kalıcı oldukları anlaşılmaktadır. Almanya’da yaşayan yabancılar ve özellikle de Türkler uyum sorunları ile karşılaşmaktadırlar. Her ne kadar o ülkenin sınırları içerisinde hayatımızı devam ettirseniz dahi, arka plandaki kültür, ailenin aldığı eğitim, gelenek ve buna benzer nedenler yaşanılan ülkeye koşulsuz entegrasyonu zora sokmaktadır. Eğitim alanına bakıldığında, Türk gençlerinin okul başarıları ile topluma entegrasyonları arasında doğru orantı olduğu görülmektedir (Ültanir ve diğerleri, 2004). İlk gelen işçilerin eğitim düzeyi düşük olmakla birlikte genç kuşağın birinci ve ikinci kuşağa nazaran daha fazla ilk ve orta öğretim okullarında eğitim aldığı görülmektedir (Şen, 2005). Genel olarak eğitim ile entegrasyon arasında doğru orantı bulunmaktadır. Gencer’e göre Almanya’da ya da Türkiye’de eğitim almış, eğitimlerine Almanya’da devam etmiş kişilerde entegrasyon daha kolay gerçekleşmektedir. Kırsaldan ve şehirden gelenlerin oluşturduğu sosyal sınıfların entegrasyonu arasında farklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar uyumu etkilediği gibi, Almanlarla kurulan iletişim ve etkileşim de entegrasyon başarısını arttırmaktadır (Gencer, 2009, s. 401). Çelik, “Kökleri ne olursa olsun Almanya’da yaşayan ve geleceğini burada oluşturan insanların, ülkesinde uyum içinde yaşadığı, olanaklar bulduğu topluma var gücüyle katkıda bulunması beklenmektedir” demiştir (Çelik, 2009, s. 658). Farklı kültürlerin bir arada yaşadığı çok kültürlü toplumlarda yaşam iki dilde düşünüp, konuşmayı ve yazabilmeyi, iki kültüre de uyum sağlayabilmeyi zorunlu kılmaktadır. Toplumunun dilini öğrenememiş, o toplumun yaşam tarzlarını kavrayamayan kısaca o toplumun normlarını bilmeyen göçmenlerin kendilerini 56 yıl sonra hala yabancı hissetmeleri bunun sonucu olarak da yabancı muamelesi görmeleri doğal karşılanmalıdır. Avrupa’da yaşayanların kültürel kimliklerini korumaları, ötekileşmeden ve asimile edilmeden yaşadıkları toplumun kültürüne uyum sağlamaları o ülke için de önemlidir. Bedirhan’a göre uyumdaki en belirgin araç eğitimidir. “Türk ana-babalar çocuklarını iki dilli ve çok kültürlü bir yaşama hazırlayacak şekilde eğitmeli, kendilerini geliştirmeli, üstlerine düşen görevleri

de yerine getirmelidir” (Bedirhan, 2009, ss. 113-115). Türkler Avrupa’nın birçok ülkesinde yaşamaktadır ama en etkin oldukları ülke Almanya’dır. Kaya’ya göre birçok olumsuzluğa rağmen Avrupa’da yaşayan Türkler içinde Almanya-Türkleri buldukları ülkeye daha fazla uyum sağlamış, küreselleşme getirisinden daha fazla yararlanmış ve “Almanya’nın anlam coğrafyasını şekillendirecek gücü ve cesareti kendilerinde bulabilmektedirler”. Almanya örneğinde yönetmen Fatih Akın ve benzerleri aslında Avrupalılık ve dolayısıyla “Almanlık” kimliğini etkin kılan ve buna katkı yapanlar olarak ortaya çıkmaktadır (Kaya, 2004, s. 7).

Çalışmanın Amacı

Son yıllarda Almanya’da yaşayan futbol, siyaset, bilim ve sanat alanlarında başarılı olan Türklerin öne çıktığı, başarılı örneklerin hem Türkler hem Almanlar tarafından takdirle karşılandığı görülmektedir. Başarılı olanlar sadece Türkler için değil tüm göçmen çocuklar için de iyi modeller oluşturmaktadır. Bu çalışmada futbol, siyaset, bilim ve sanatta başarılı olmuş Türklerin kısa öyküleri araştırılmış, entegrasyon ile ilgili olarak aile ve çocuklara, eğitim ile ilgili kurumlara öneriler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Başarı hikayelerinin sadece bilim ve sanatla sınırlandırılmamasının en büyük nedeni Türk kökenli gençlerin daha çabuk ilgisini çekebilecek olmalarıdır. Spor ve görsel medya alanları popüler kültürün en önemli araçları olduğundan, bu alanlarda başarıya ulaşmış kişiler önemli bir model olacaktır. Popüler başarılar her ne kadar zaman içerisinde değişkenlik gösterse de, gençlerin spora ve görsel medyaya bakış açısını değiştirebilecek niteliktedir. Uyum sürecinde farklı kültürel katmanlar dikkate alınarak bu modellerin sunulması önemlidir. Bu çalışmanın bir diğer amacı da entegrasyon sürecine katkı yapacak öneriler sunmaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Araştırma doküman incelemesine dayalı bir şekilde tasarlanmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarındandır ve araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 1984, s. 80). Bu amaçla Türkçe ve Almanca yazılı kitap, dergi, gazeteler ve internet kaynakları araştırılmış, entegrasyona ilişkin kaynaklar eleştirel bir yaklaşımla incelenmiş, spor, siyaset, bilim ve sanatta öne çıkan isimlerin biyografileri veya röportajları derlenmiştir.

Uyum sürecinde öne çıkan Türkler olarak Türkiye’de ve Almanya’da bilinen isimler seçilmiştir. Alman *Focus* dergisinde futbolcu Mesut Özil, tiyatro ve kabare sanatçısı Fatih Çevikkollu, *Tatort* adlı polisiye dizide başrol oynayan Mehmet Kurtuluş gibi başarılı olan kişilerin diğer vatandaşlara örnek olduğu; yönetmen Fatih Akın, yazar Feridun Zaimoğlu gibi kişilerin de Almanya’nın seçkinleri arasında bulunduğu vurgulanmıştır (*Focus Magazine*, 2010, s. 104).

Bu rol modeller hem Almanya'da diğer Türklerin uyum motivasyonlarını arttırmakta hem de Alman toplumunun Türkiye'ye bakışını olumlu olarak etkilemektedir. Eğitim bakanı bu rol modelleri "Almanya'daki elit Türkler" olarak tanımlamaktadır (Ermagan, 2012, s. 80). Almanya'daki Türk göçmenlerin uyumu ile ilgili olarak, Almanca dil eğitiminin artırılması, tartışmalarda sadece "olumsuz uyum portrelerinin" değil başarılı olanların da temalaştırılması; böylece rol model yaratılması ve bunların çeşitli ödüller ile desteklenmesinin önemli olduğu dile getirilmiştir (Ermagan, 2007, ss. 156-160).

Türk-Alman sinemasının kültürel entegrasyon sürecine olumlu katkılarda bulunabileceği anlaşılmaktadır. Fatih Akın, Ayşe Polat ve Yılmaz Arslan gibi yönetmenler çektikleri filmlerle, katıldıkları uluslararası festivallerde önemli başarılarla imza atmaktadırlar. "Bu başarılar göçmen Türk yönetmenlere dikkatlerin çekilmesini sağlamıştır" (Tosun, 2006, s. 181). Almanya'da spor, siyaset, bilim, sanat ve medyada tanınmış bazı isimler bu çalışma içerisinde yer almıştır. Mesut Özil, Cem Özdemir, Aygül Özkan, Fatih Akın, Nazan Eckes, Akif Pirinççi, Onur Güntürkün, Kaya Yanar ve Murat Coşkun entegrasyona model olan Türkler kategorisinde ele alınarak bu kişiler ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Kültür toplumsal bir ortamda birbiri ile etkileşen insanlar tarafından biçimlendirilen bir oluşumdur. Kula'ya göre insanın her etkinliği kültürel gerçekliğin bir parçasıdır ve toplumsal koşulların değiştirilmesini, bireysel ilerlemeyi, bölgeseli açıklamayı, kısaca insan olmayı amaçlar. Her kültürel üründe değişik yoğunluktaki öz ve yabancı iki öge bir araya gelir, etkileşir ve birbirini biçimlendirir. Hiç bir birey ya da toplum kapılarını diğerine kapatarak, dışlayarak gelişemez. Bu olgu sadece kültürel değerler için değil genel anlamda ilerleme için de geçerlidir. Ötekileştirme kültürü hem yanlıştır hem de buyurganlaştırır (Kula, 2011, ss. 20-21). İki farklı kültürün birbirine uyumu entegrasyon kavramı ile açıklanmaya çalışılır. Entegrasyon kavramı ile birlikte, kültürel ve sosyal uyumdan söz edildiği gibi uyum, ilhak, asimilasyon ve kültürleşme tanımları bu kavram yerine kullanılabilir. Bir başka deyişle; "Kültür değerlerinin, etnik azınlıkların, toplumsal grupların bir bütüne dönüşmesidir de denilebilir (Aktaran ve Özdemir, 1988, s. 2)". Entegrasyon denince kiminin aklına ilk önce "dili bilmek" gelir. Bazıları içinse entegrasyon "anayasaya uymak" diye tanımlanır. Diğerleri içinse entegrasyon "kültüre saygı göstermek" demektir ya da hepsi birden bu kavram içinde söylenebilir (Korkmaz, 2011).

İncelenen bu kaynaşma sürecinde dili bilmek en çok karşımıza çıkan etkidir. Uyum için gerekli bir ön koşuldur da denilebilir. Aynı kültürün ve değerlerin paylaşılmadığı, yabancı olarak adlandırdığımız bireyleri tanımak için bireyin anlam dünyasını bilmek gerekir. Almanya’da yaşayan Türkler ile ilgili olarak yürütülen bir araştırmada Türk göçmenlerin Türk kimliği kadar yüksek olmasa da Alman kimliği düzeylerinin yüksek olduğu ancak buna karşın Alman toplumuna kendilerini ait hissetme oranlarının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir (Şahin, 2009, s. 246). Kendini ait hissetmek uzun bir süreçtir. Anlam dünyası zihinde çözüldüğü takdirde birey ancak sosyalleşme ile birlikte kaynaşma sürecinde yer alabilmektedir. Köck P. ve Otto H.’ye (1976) göre asimilasyon, sosyolojik anlamda bir bireyin ya da grubun, içinde yaşadığı bir grubun ve ya toplumun davranış biçimleri ve normlarına uyması olarak adlandırılmaktadır. Asimilasyon süreci bireyin etnik yönden kendine yabancılaşmasını ifade ederken yeni bir dille karşılaşıldığında oluşmaya başlayan, uzun dönemde birkaç kuşağı içine alan bir süreçtir (Özdemir, 1988, s. 12). Uyum süreci içerisinde de tanımlar değişebilmektedir. Vassaf zaman zaman asimilasyon yerine “acculturation, integration” gibi farklı sözcükler kullanılmakta olup asıl yaklaşımın yabancı işçi çocuklarının Avrupa kültürüne ve kurumlarına, Avrupalı yaşam biçimine uyum sağlaması ile ilgili olduğunu belirtir (Vassaf, 2010, s. 187). Ayrıca sosyal bir varlık olan insanın bütünleşmeye çalıştığı toplumda dahil olduğu alan onun yaşam kalitesini belirlemektedir. Şahin bu konuya ilişkin olarak “ dili öğrenemeyen göçmenlerin bu durumları da onları Almanya’da belirli bir alanda yaşamaya, belirli bir çevrede iletişim kurmaya ve belli yerlerde iş bulmaya zorlamaktadır” demiştir (Şahin, 2012, s. 188).

Başka bir deyişle eğer entegrasyon kavramı uyum olarak ele alınırsa iki ayrı kültüre ait insanlar arasında belirli oranlarda görülen uyumsuz davranışların en az düzeye indirilmesinin nasıl mümkün olabileceğinin tartışılması, kimin neye, niçin ve ne kadar uyması gerektiğinin tespit edilmesi gerekmektedir (Özdemir, 1988, s. 21). Medyadan başlayarak her alanda ayrımcı ifadelerin ortadan kalkması, ötekileştirmenin görünür bir biçimde azaltılması gerekir. Dolayısıyla dilde bir dönüşüme ihtiyaç bulunmakta olup sadece batı medyası değil Türk medyasında da bu dönüşüm yaşanmalıdır. “Birlikte uyumu” sağlayabilmek için uyuma yönelik çabaların tüm taraf ve farklı kuşakları içine alacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Akça, 2009, s. 677). Süreç içerisinde rol modellerin önemi artmıştır. Genç kuşak Türkler onlara öncülük edecek kişilere ihtiyaç duymaktadır. Bandura, kişinin öğrenmelerinin ve kişiliğinin büyük oranda gözlemlenen davranışlardan etkilendiği ve bu şekildeki davranışların hem kişinin öğrenmesini hem de kişilik gelişimini gerçekleştirdiğini öne sürer. Gözlem yoluyla öğrenme ya da sosyal öğrenme olarak adlandırabileceğimiz bu kuram bireyi, sosyalleşme süreci ve kültürlenme aracılığıyla hayatını inşa eden ve sürekli kendisine rol modeller arayan bir canlı olarak ele alır (Oruç, 2011).

Gözlem yolu ile sosyalleşen birey, girmek istediği ya da ait olduğunu düşündüğü topluluğa uyum sağlayamaz, bu topluluktan dışlanırsa toplum içinde yalnızlaşır. Bu da kişinin sorunlu bir birey olmasına yol açar. Münster Üniversitesinde yapılan bir araştırmaya göre şiddete meyilli olmanın köken ya da dini inançla değil, sosyal dışlanmışlıkla ilgisi vardır (Ignatzi, DW, 10.11.2015 tarihinde erişildi). Almanya'da yaşayan yabancıların suç oranlarına bakıldığında bu dışlanmışlık kendisini göstermektedir. Alman polisinin yapmış olduğu istatistiğe göre 2014 yılı içerisinde toplam 617.392 polisiye olayın 83.472'inde Türk kökenli kişiler yer almıştır. Bu sayı ile Türkler listede ilk sırada yer almaktadır (Bundeskriminalamt, 2014). Uyum sürecinde iyi örneklerin rol model olarak pekiştirilmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmada entegrasyonda başarı dil bilmek, mesleki statü, her iki kültürde de tanınma, iki toplumda iletişim kurabilme yönünden ele alınmış ve aşağıdaki örnekler bu açıdan değerlendirilmiştir.

Uyum Sürecinde Öne Çıkan Türkler

Mesut Özil 15 Ekim 1988 tarihinde Almanya'nın Gelsenkirchen şehrinde, 1970 yılında Türkiye'den göç etmiş bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Eğitimini farklı okul çeşitlerinin bir karması olan *Gesamtschule*'de tamamlamıştır. Ağabeyi de kendisi gibi futbolcudur. Futbola 7 yaşındayken başlamıştır. 16 yaşında, A Genç Takımlarında oynamaya başlamış, daha sonra Schalke, Werder Bremen gibi takımlarda yer almıştır. Almanya Milli Takımı'na 2010 Dünya Kupası'nı oynamak üzere çağrılmış, Dünya Kupası'nda yıldızı parlayan futbolcu daha sonra Real Madrid takımına geçerek bu takımda forma giyen ilk Türk olmuştur. A Milli takım tercihini Almanya Milli Takımından yana kullanmıştır. Alman siyasetçiler bunun uyum açısından önemli bir sinyal olduğunu belirtmişlerdir. Avrupa'da yaşayan Türklerin buldukları ülkenin vatandaşlığına geçmesi, o ülkede etkin konumlara gelmesi; bunun sonucunda vatandaşlığa geçen Türklerin tam olarak benimsenmesi, spor, siyaset, ticaret ve eğitimde kendilerini ispat edip, doğdukları ülkeye katkı yapmaları önemlidir. 2010 yılında Almanya'nın dünya üçüncüsü olduğu Güney Afrika Dünya Kupası kadrosunda yer almıştır. Bir konuşmasında “Ben ve ailem her zaman Türk kalacağız. Fakat doğduğum, yaşadığım ülke olan Almanya'nın formasıyla kendimi daha iyi hissediyorum” diyerek iki ülkeye de olan aidiyetini belirtmiştir (<http://www.milliyet.com.tr/mesut-ozil/?PAGE=3> \ 20 Ocak 2016 tarihinde indirilmiştir). Nazan Eckes de bir röportajında “Politikanın yapamadığı şeylerden birisini yaptı, insanları birleştirdi. Türkler ve Almanlar bir olduk. Müthiş bir şey” (Arman, 2011) diyerek Mesut Özil'in entegrasyona katkısını vurgulamıştır. Yabancı bir toplumda yaşayan bireylerin kendilerini o topluma ait hissetmeleri ve o kimliği benimsemeleri için kendinden olanın o topluluk içerisinde saygınlık görmesi uyum bakımından önemli olmaktadır. Özil'in başarılı bir sporcu olarak Alman toplumunda etkili olması, Türk kökenlerinden

dolayı Almanya’da yaşayan Türkler için kişiyi sahiplenme ve bu sayede söz söyleme haklarının olması açısından önemlidir.

Cem Özdemir 21 Aralık 1965 tarihinde Bad Urach kentinde dünyaya gelmiştir, ilk ve orta eğitimini tamamladıktan sonra Sosyal Pedagoji eğitimi aldı. Gazetecilik ve öğretmenlik yaptı, politika ve kültür politikası danışmanı olarak çalıştı. 1981 yılının sonunda Yeşiller Partisi’ne üye olan Özdemir, göçmen ve mülteci politikası sorumlusu oldu. Bu süre içerisinde özellikle Almanya’da doğan ikinci kuşak göçmenlerin yeşil politikaya ilgi duyup mobilize olmalarını sağladı. Ocak 1994’te Ludwigsburg seçim bölgesinden Milletvekili adayı oldu. Yeşillerin Baden Württemberg eyalet teşkilatı tarafından, tüm Almanya çapında ilk yeşil göçmen olarak Federal Parlamento adaylığa seçildi. Halen Yeşiller Partisi eş başkanlığı görevini yürütmektedir (İletişim yayınları, Almanya entegrasyon makale/Cem Özdemir. 17.07.2013 tarihinde erişildi). Aktif siyaset yaşamında Almanya’da olduğu kadar Türkiye’de de görüşlerine başvuru alan Özdemir, göçmenlerin uyum sürecinde eğitim faktörünün başarılı örneklerinden biridir. Entelektüel alanda sağladığı katkı her iki dilde de kendini başarılı bir şekilde ifade etmesi ile mümkün olabilmektedir.

Aygül Özkan 1971 yılında Hamburg’da doğdu. Lise eğitiminden sonra Hukuk Fakültesi’ni bitiren Özkan, Telekom şirketinde işe başladı, daha sonra TNT Post Lojistik şirketinde Kuzey Almanya Bölge Müdürü oldu. 2004 yılında Hristiyan Demokrat Partiden milletvekili adayı olarak Aşağı Saksonya Eyalet Parlamentosu’na seçildi (<http://almanyabulteni.de>, 15.07.2013 tarihinde erişildi). 25 Nisan 2010 tarihinde Aşağı Saksonya Eyaleti Hükümeti’nin Sosyal İşler, Kadın, Aile, Sağlık ve Entegrasyon Bakanı oldu. Özkan, “Bağımsız Göçmenler Birliği” (Arbeitsgemeinschaft Selbstaendiger Migranten - ATU) Yönetim Kurulu’nda ve Alman-Türk Hukukçular Birliği’nde (Deutsch-Türkische Juristenvereinigung) görev aldı. Almanya tarihinde ilk defa Türk asıllı ve Müslüman bir bakan görev almış oldu. Özkan göçmen çocuklarının olabildiğince erken yaşta ana okuluna gitmesi, Almanca ve Alman kültürünü öğrenmeleri gerektiğini belirtmiştir (Gökçe, 2010).

Fatih Akın, 1973’te Hamburg’da doğmuştur. 1994’te Hamburg Güzel Sanatlar Koleji’nde Görsel İletişim eğitimi almaya başlamış ve 1995’te *Sensin* (Du bist es!) adlı ilk kısa filmini yazıp yönetmiştir. *Sensin* (1995) Hamburg Uluslararası Kısa Film Festivali’nde *İzleyici Ödülü*’nü kazandı. İkinci kısa metraj çalışması ise *Ot (Getürkt-1996)* olmuştur. Bunun yanı sıra ilk uzun metraj filmi *Kısa ve Acısız*’ı yapmış (Kurz und Schmerzlos) ve film Locarno Film Festivali’nde Bronz Leopar’ı ve 1998 Bavarian Film Ödülleri’nde de “en iyi genç yönetmen” ödülünü kazanmıştır. Akın’ın diğer filmleri ise *Temmuzda* (2000), *Geri Dönmeyi Unuttuk* filmleridir (Işıkoğlu, 2005, s. 85). *Duvara Karşı* (Gegen Die Wand) isimli filmi Berlin Film Festivali’nde Altın Ayı ödülünü kazanmış ve 2005 yılında Cannes Film Festivalinde jüri üyeliği yapmıştır

(<http://www.milliyet.com.tr/Fatih-Akin>, 20 Ocak 2016 tarihinde erişildi). Akın filmlerinde genel olarak iki toplum arasına sıkışmış ve birey olma çabası içerisindeki karakterlere yer vermiştir. Namus kavramını ve milliyetçi duyguları filmlerinde kullanmıştır. Sadece Alman-Türklerin genel geçer davranışlarının vurgusunu değil aynı zamanda onların nasıl toplumun bir parçası olduğunu filmlerinde yansıtmıştır. Duvara karşı son hızla giden bir birey artık sadece göçmen veya kenarda durması gereken bir kişi olmamakta, tam tersine herkesin kendisinden bir parça bulduğu bir bütün halinde karşımızda durmaktadır (Neubauer, 2011).

Nazan Eckes 1976 yılında Köln'de dünyaya gelmiş ve ülkenin en ünlü televizyon sunucularından biri olmuştur. 1995 yılında üniversiteye geçiş diplomasını aldıktan sonra basın ve yayın dünyasına geçiş yapmıştır. İlk olarak VIVA televizyon kanalında kamera arkasında stajyer olarak çalışarak metin yazarlığı yapmış ve daha sonra bu kanalda kadrolu olarak çalışmaya başlamıştır. 1998-99 yıllarında ise Türkçeyi unutmamak için yerel Türk gazetesi Haftalık Posta'da yazılar yazmıştır. 1999 yılında Alman RTL kanalına geçmiş ve burada birçok programda kamera arkasında ve önünde görev almıştır (<http://www.prosieben.de/stars/star-datenbank/nazan-eckes>, 20.01.2016 tarihinde erişildi). Yazdığı *Günaydın Batı. Almanya ve Türkiye – Bir Aile Hikayesi Guten Morgen Abendland* kitabında Almanya'da yaşayan Türklerin uyum sorunu ile günümüzde yaşadığı zorlukları ele almıştır. Eckes, iki kültürlü olarak yaşamaktan gurur duyduğunu her zaman dile getirmektedir. Türklerin Almancayı öğrenmelerinin iyi iş bulmak, toplum tarafından kabul edilmek için şart olduğunu düşünüyor ve yeni nesil Türklerin Almanya'da kendilerine artık daha çok güvendiklerini de vurguluyor (<http://www.sosyalbilgi.com/nazan-eckes-kimdir.html>, 20.01.2016 tarihinde erişildi). Eckes “Kültürüm, evde konuşulan dil farklı ama bunların benim hayatımda bir sorun yaratmasına izin vermedim. Anaokulundan beri bütün çevrem Almandı, zaten onlarla büyümüştüm, uyum sağlamam zor olmadı” demiştir (Arman, 2011). Ayrıca Almanya'ya iyi entegre olmuş olarak kabul edilen, yani iyi derecede Almanca bilen, Alman medyası ile iyi ilişkileri olan Türk gazetecilerin mesleklerini yaparken uyum sürecini destekleyici faaliyetlerde bulunduğu görülmüştür (Kara, 2013). Bu kişiler sadece rol model olarak değil kendi çalışmalarını ile de doğrudan bu bütünleşmeyi hızlandırabilmektedir.

Onur Güntürkün dört yaşında geçirdiği bir kaza sonucu çocuk felcine yakalanmış, tedavi için gittiği Almanya'da önemli başarılarla imza atmıştır. Elektrofizyoloji, nöroanatomi, lateralizasyon alanlarında denemeler yapmış, Bochum Üniversitesi Üstün Araştırmalar Ödülü'nü almıştır. 1992'de Alman Araştırma Fonu'nun 1 milyon marklık bilim ödülünü kazanmıştır. Bu ödülle 35 yaşında, Bochum Ruhr Üniversitesi'nde profesörlüğe atanmış ve 1995'te Almanya'nın en saygın bilim ödüllerinden Krupp Bilim Ödülü'nü kazanmıştır.

Dündar, Onur Güntürkün'ü şöyle anlatıyor:

Okulundaki tek engelli ve tek Türk'tü. Hem okuyor hem de ağır omurilik ameliyatları oluyordu. Yaş günü hediyesi olarak annesinden mikroskop istedi. Farklılığı ortaya çıkmaya başlamıştı. Çocuklar din ve beden dersindeyken o bahçede yalnız kaldığında karıncaların hakimiyet alanlarının haritasını çıkarıyor, topladığı böcekleri inceliyor, onların ayak biçimlerini kağıda çiziyordu. Vaktinin çoğunu kütüphanede geçiriyordu (Dündar, 2012).

Tedavinin koşulu olarak Almanca öğrenmesi gerektiğinden dile son derece hakim olan Güntürkün, sadece bir yabancı olarak değil aynı zamanda engelli olarak da Almanya'da pek çok engeli aşabilmiştir. Her ne kadar göçmen bir aileden gelme de kendisinin bir göçmen olarak kazandığı başarılar Almanya'da yaşayan Türkler için örnek niteliğindedir.

Akif Pirinççi 20 Ekim 1959 yılında İstanbul'da doğdu. 10 yaşında ailesiyle birlikte Almanya'ya göç eden Akif Pirinççi'nin ilk kitabı 1980 yılında *Tränen sind immer das Ende* (Sonunda Hep Gözyaşı Var) adıyla yayımlanmıştır. Pirinççi, asıl çıkışını kedilerin başkarakter olarak seçtikleri *Felidae* romanıyla yapmış ve en çok satan kitaplar arasına giren *Felidae* kitabı Almanya'da yılın en iyi polisiye kitabı seçilmiştir. *Felidae* sadece Almanya'da iki milyonun üzerinde satmış ve 35 dile çevrilmiştir. 1978-81 yılları arasında Viyana'da sinema ve televizyon eğitimi görmüş, ardından senaryo yazarı olarak çalışmış, yazmaya radyo oyunları ile başlamış, bu dalda da ödül almıştır (Türkeş, 2010). Almanya'da yaşayan yazar, yazılarını Almanca yazmaktadır. “Dili, dünyaya bakışı, soruları cevaplayışı, onu bir ülkenin nüfus kağıdına bağlamayı önlemektedir. Çalışmalarına Bonn'da devam etmektedir” (Hızlan, 1999).

Kaya Yanar 1973 yılında Almanya'da doğmuştur. İlkokuldan sonra üniversiteye gidebilmek için ön lise olan “gymnasiuma” devam etmiş, gittiği okulda kardeşi ile birlikte tek Türk olmuşlardır. Okulda Hint, İtalyan, Yunan ve Alman arkadaşlar edinmiştir. 14 yaşında izlediği Amerikalı stand-up sanatçısından etkilenmiştir. Üniversitede fonetik, Amerikan dil bilimi, felsefe eğitimi almıştır. Öğrencilik yıllarında animatörlük, sunuculuk yaparak tecrübe kazanmıştır. 1999 yılında yaptığı ilk program yapımcıların dikkatini çekmiştir. “Was kuck's du” 2001 yılında televizyon ödülü almıştır. 2011 yılında ilk kitabı “Made in Germany” yayımlanmıştır. Oyunlarında hem Türk, hem Almanların komik yönlerini ortaya koymaktadır. Kaya Yanar'ın Alman Televizyonu SAT 1'de her hafta komedi programı yayınlanmaktadır. Şahin'e göre özellikle ikinci ve üçüncü kuşağın Almanya'daki kültürel yaşamın her alanında var olduğu görülmektedir. Yanar oyunlarında ve skeçlerinde yaşadığı topluma Türk gözüyle bakmakta ve toplumu öyle algılamaktadır (Şahin, 2008, ss. 499-504). Yanar kitabında kendisinden “ben Türk-Cermen veya Alman-Türk veya Hessen-Türk'üm, tam emin değilim. Emin olduğum şey benim ben olduğumdur” diye

bahsetmiştir. “Ben Alman pasaportu taşıyan ailesi Türk, komşuları Alman, akrabaları Türk, arkadaşları Alman olan genç bir Türküm. Her iki toplulukta bende kendisini görebiliyor” diyen Yanar günümüzde ulaşılmaması hedeflenen bütünleşmenin en ideal görüntüsü olarak karşımıza çıkmaktadır (Yanar, 2011).

Murat Coşkun 1972 yılında Ulm'de doğmuş, Freiburg Üniversitesi'nde Doğu Bilimi ve Etnomüzikoloji eğitimi almıştır. Türk anne babanın çocuğu olan Murat Coşkun, erken yaşta ailesinin dinlediği müzikten ve kültüründen etkilenmiştir. Doğu Bilimi öğrenimi sırasında Ortadoğu ve Doğu Avrupa'nın müziğiyle ilgilenmiş ve çeşitli yüksek okullarda (örneğin Freiburg, Zürih, Barselona, Bremen, Lugano) eğitim üyeliği yapmıştır. “Masterclass” ve atölye çalışmalarından dolayı bendir ve tef çalma sanatını öğretmek için gerekli donanıma sahiptir. Üyesi olduğu oryantal-caz topluluğu *FisFüz* ile 1998'de SWR Dünya Müzik Ödülü'nü, 2004'te de uluslararası ZMF Ödülü'nü kazanmıştır. Solo programı “Finger Dance” ile dünya çapında konserler veren sanatçı, sahne çalışmalarının yanı sıra stüdyo müzisyenliği yapmakta ve CD yapımları ve tiyatrolar (Luzern Tiyatrosu ve Lüksemburg Tiyatrosu v.b.) için sahne müziği bestelemektedir. ZDF, ARTE, Deutschland Radio, BR, SWR ve WDR gibi çok sayıda televizyon ve radyo yapımları da sanatçı kimliğinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Sanatını uygulamanın yanı sıra sanat ve müzikle ilgili tecrübelerini aktarmaya da önem vermektedir. *Kanjiriq* gibi yeni enstrümanların tasarımını yapmaktadır. Wurm, müziğin her yerde karşımıza çıktığını belirtir ve işe giderken, dinlenirken, spor yaparken, üzgünken yani tüm sosyal alanlarda var olduğunu bundan dolayı da sosyalleştirici ve bütünleştirici etkisi olduğunu ifade eder (Wurm, 2006). Coşkun yaptığı müzikle sadece Türkleri değil birbirinden farklı kültürde insanı bir araya getirip bütünleştirebilmiştir. Günümüzde dünya çapında en büyük ve en önemli festivallerden olan Tamburi Mundi'yi ilk kez 2006 yılında Freiburg'da ayrıca 2008'de de İsfahan'da İran'ın ilk perküsyon festivalini düzenlemiştir (www.muratcoskun.com, 20.01.2016 tarihinde erişildi). 5 yıl özel perküsyon dersi alan Coşkun, Almanca, İngilizce, Fransızca ve Farsça bilmektedir. Bu diller yurt dışındaki projelerde kendisi için yararlı olmaktadır. Sanat ile ilgili düşüncesini “Benim için en önemlisi her şeyi yaparken sanatın ve hayatın değerini göz önüne almak ve yaptığım şeyin insanlar için olduğunu unutmamak!” şeklinde özetlemiştir (Sarıkaya, 2013).

Sonuç ve Öneriler

Mesut Özil, Cem Özdemir, Aygül Özkan, Fatih Akın, Nazan Eckes, Akif Pirinççi, Onur Güntürkün, Kaya Yanar ve Murat Coşkun'un hayat hikayelerine baktığımızda her birinin farklı alanlarda kendilerini ispatlamış, hem Türklerin hem de Almanların takdir ettiği isimler arasında yer aldıklarını görürüz. Bu kişiler Almanya'daki Türk kökenli insanlar arasında ilk dikkat çeken isimler olup daha birçok kahramanın olduğu, gelecekte kendini ortaya koyup isminden

gururla söz ettiren gençlerin yetişeceği ortadadır. Alanında başarılı olmuş bu kişilerin öykülerindeki ortak noktanın iyi bir eğitim ve yaşadıkları toplumun dilini bilmek olduğu, iyi bir eğitimden sonra istedikleri alanda yaptıkları çalışmalarla başarılı oldukları görülmektedir. Sonuç olarak Avrupa-Türklerini sınırlı bir takım kimlikler içerisine hapsedmek mümkün değildir. Özellikle genç kuşakları sadece “Türk”, “Alman” veya “Fransız” gibi tekil kimliklerle tanımlamak mümkün olmamaktadır. Onlar farklı geleneklerden beslenmişler ve getirdikleri farklı beceri ve bilgi birikimlerini bir zenginlik olarak benimsemeye başlamışlar ve bu çok kültürlü olma halini bir zenginlik olarak algılama eğilimine girmişlerdir. Yaşadıkları alan ne sadece Avrupa ne de sadece Türkiye'dir. “Bildikleri dil, kültür, gelenek ve dinlerinin kendilerine sağladığı avantajla dünyanın her yerinde rahatlıkla yaşayabilme becerisini gösterebileceklerdir” (Kaya, 2011). İlk nesilden sonraki kuşaklar hem Türk kültürünün davranış göstergelerini hem de Alman kültürünün davranış göstergelerini ve bu göstergelerin günlük hayattaki yansımalarını izleyerek sentez oluşturmuş ve oluşturmaya devam edeceklerdir. Bu sentezin sonucunda da pek çok rol model ortaya çıkmış ve bu modeller yeni bir karşılaştırma alanı ortaya koymuştur. Bu alanlar hem eğitim hem de sosyo-kültürel etkinlikler için işlenebilir edebi konuları oluşturmaktadır (Şahin, 2008, s. 50). Onay, yapılması gerekenleri şöyle sıralamıştır: Öncelikli olan; Alman toplumsal yaşamından dışlananların, dışlanmışlıklarına yol açan koşulların ve ön yargıların ortadan kaldırılmasıdır. “Yabancı kültürleri” Almanlara tanıtmaktan çok, önemli olan Alman kültürünün ne olduğunun ortaya konulmasıdır. Bunlar ise, “Alman öncü kültür” ya da “Avrupa İslamı” gibi zorla kabul ettirilmesi gereken bir “Entegrasyon Yönteminden” temelden farklıdır (Onay, 2008). Alman iletişim bilimciler, Türk kökenli kişilerin Alman medyasında çeşitli görevler üstlenmelerinin diğer Türklere örnek teşkil edeceğini savunmakta ve bu durumun Türklerin Almanya’ya entegrasyonunu destekleyerek hızlandırılmasında önemli roller oynayacağını öne sürmektedir (Kara, 2013, s. 1). Alman medyasının yanı sıra Almanya’daki Türk medyasının da uyumu destekleyici çalışmalar yapması gerekmektedir. Ancak bu sayede hem Alman hem de Türk toplumundaki klişeleşmiş düşünceler ve ön yargılar ortadan kaldırılabılır (Kara, 2013, s. 6). Almanya’da bulunan 3 milyona yakın Türk, eğitim seviyeleri bakımından en sorunlu göçmen topluluğunu oluşturmakta olup % 13,3’ü hiç okula gitmemiş, % 61’i ilköğrenimi, % 16’sı ortaöğrenimi, %9,9’u yükseköğrenimi bitirmiştir (Gökçe, 2010). Burada görülen sorunları aşmak mümkündür. Bu sorunların çözümü için göçmen çocuklarda erken yaşta iki dilliliği teşvik etmek, okul öncesi eğitimi desteklemek, Pedagogların meslek eğitiminde kültürlerarasılığın sabit bir yer edinmesini sağlamak, eğitim ve bakım kuruluşlarında göç kökenli insanlara daha fazla istihdam yaratmak gerekmektedir (Weil, 2013). Hedef, tüm göçmenlerin toplumsal, kültürel ve siyasal yaşama eşit katılımının sağlanması ve ayrımcılığın azaltılması olmalıdır.

Göçmen çocuklarının okul öncesi eğitim almaları sağlanmalı, tüm okul türlerinde dil destek olanakları yaratılmalıdır. “Ebeveynler için dil kursları açılmalıdır” (Piehl ve Wenzeli, 2013). “Dilbilgisi desteği, okul aile işbirliği, hükümetlerin eğitime daha fazla destek sağlaması, okullarda ayrımcılık yapılmaması ve öğrencilere eşit davranılması gerekmektedir” (Şahan, 2012). Entegrasyonun başarısı için eğitimde daha fazla yol alınmalı, göçmenler eğitim ve uyum için desteklenmelidir. Kaya Yanar on dört yaşında izlediği bir komedyeni örnek almış, kendisini geliştirerek bu günkü yerine gelmiştir. Murat Coşkun ise 5 yıl özel perküsyon dersi almış olup Türkçenin yanında Almanca, İngilizce, Fransızca ve Farsça dillerini öğrenmiştir. İçinde yaşadıkları kültürün dilini ve aynı zamanda kendi öz kültürlerinin dilini öğrenmelerinin uyum sürecine katkısı çok büyüktür.

Avrupa’da yaşayan yabancı kökenli göçmenler yıllardır kendilerine sunulan toplumsal sınıf içerisinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bir gün geri dönecekleri günü beklemekten vazgeçip o topraklarda yaşamaya karar verdiklerinde o güne kadar kendilerine sunulan sosyal sınıflar artık onlara yeterli gelmemiştir. Çalışmada değinilen kişiler başarı için rol model olarak öne çıkarıldığında ve onların bu başarıyı nasıl elde ettikleri vurgulandığında Avrupa’da yaşayan göçmenler için bir yol gösterici olacaktır. Yetişmekte olan gençlere rol model olacak kişilerin medyada, eğitim ortamlarında vurgulanması hatta rol model olarak gösterilmesi, aile ve eğitimcilerin bu örneklerden yararlanmalarının yerinde olacağı söylenebilir. Başarıya ulaşan isimlerin özgeçmişlerine bakıldığında ortak bazı noktalar ortaya çıkmaktadır. Bunlar aldıkları eğitim ve yaşadıkları ülkenin diline hakim olmalarıdır. Almanya’da yaşayan Türklerin uyum sürecine katılımında bu isimlerin ve aldıkları eğitimin vurgulanması önemlidir. Alman okullarında Türkçe eğitim veren ve çoğunluğunu Türkiye’den gidenlerin oluşturduğu öğretmenlere hizmet içi eğitimler aracılığı ile bu bilgiler aktarılabilir ve özellikle Türk kökenli öğrencilerin bu alanlara yönlendirilmesi sağlanabilir. Ders müfredatlarına bu kısa başarı öyküleri eklenerek öğrencilerin kendilerinden bir parça bulmaları sağlanabilir. Başarı hikayelerinin sadece bilim ve sanatla sınırlandırılmaması ile Türk kökenli gençlerin daha çabuk ilgisini çekmek planlanmaktadır. Başarıya ulaşan Türk kökenli insanlar sadece kendi ailelerinde değil, yaşadıkları çevrede de farkındalık yaratabilmişlerdir. İyi örneklerin desteklenmesi ve gençlere model olarak sunulması uyum sürecinin başarısı için gerekli olan faktörlerden birisidir.

Kaynakça

- Akça, E.B. (2009). Kùltürler Arası İletişimde Medyanın Rolü: Türk ve Alman Toplumların Bir Arada Yaşamasında Medyanın Rolü Üzerine Bir Değerlendirme. *Yurtdışındaki Türkler: 50. Yılında Göç ve Uyum*, (M. Erdoğan, Ed.) içinde (ss. 670-689), Ankara.
- Almanya Bùlteni. 15.07.2013 tarihinde <http://almanyabulteni.de/haberleri>, Aygùl Özkan adresinden erişildi.
- Arman, A. (05 Şubat 2011). Bana Seksi Denmesini İltifat Sayarım, Ama Ciddiye Almam! *Hürriyet*, s. 7.
- Bedirhan, Y. (2009). Avrupa Birliği Ùlkelerinde Yaşayan Türk Çocuklarının Kùltürel Uyum Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Akademik Bakış*, Sayı: 16 [E-Dergi] 17.06.2013 tarihinde erişilmiştir.
- Bundeskriminalamt. (2014). *Polizeiliche Kriminalstatistik Bundesrepublik Deutschland Jahrbuch 2014*.
- Çelik, D. (2009). Medyatik Çıkarlar ve Toplumsal Sorumluluđundan Uzaklaşan Medya. *Yurtdışındaki Türkler: 50. Yılında Göç ve Uyum*, (M. Erdoğan, Ed.) içinde (ss. 650-670), Ankara.
- Deutsche Welle. 20.01.2016 tarihinde <http://www.dw.com/tr/pegida-taraftarlar> adresinden erişildi.
- Dündar, C. (09 Aralık 2012). ‘Türk Hawking’ Güntürkün Almanya’nın Nobel’ini Aldı. *Milliyet*, s. 9.
- Ermagan, I. (2012). Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye-Almanya İlişkileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 73-91.
- Focus Magazine. (2010). Modernes Leben: Nur Wer Mitmacht, Gehört Dazu, 20 [E-Dergi].
- Gencer, M. (2009). Almanya’daki Türk Göçmenlerin Uyum ve Eğitim Süreçleri. *Yurtdışındaki Türkler: 50. Yılında Göç Ve Uyum*, (M. Erdoğan, Ed.) içinde (ss. 399-428). Ankara.
- Gökçe, D. (2010). Aygùl kimdir? *Akşam Gazetesi*.12.07.2013 tarihinde erişildi.
- Ignatzi, C. (2014). Gençlerle İlgili Suç Raporu Ezber Bozuyor. Deutsche Welle Türkçe. 13 Şubat 2016 tarihinde <http://www.dw.com/tr/gençlerle-iligili-suç-raporu-ezber-bozuyor/a-17824898> adresinden erişildi.
- Işıkoğlu, D. (2005). *Kùltürlerin Kesişimi, Aksanlı Sinema ve Almanya’daki 2. ve 3. Kuşak Türk Yönetmenlerin Sinemasal Üretimi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- İletişim Yayınları. 17.07.2013 tarihinde <http://www.iletisim-yayinlari.de> Almanya entegrasyon makale/Cem Özdemir adresinden erişildi.
- Kara, E. Ş. (2013). Medya Aracılığıyla Kùltürlerarası Entegrasyon: Almanya’da Yaşayan Türklerin Medya Sektöründe Görev Almasının Kùltürlerarası Entegrasyona Etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakùltesi Elektronik Dergisi* 11.06.2013 tarihinde erişildi.
- Karasar, N. (1984). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Hacettepe Taş Kitapçılık, Ankara.

- Kaya, A. (2004). Avrupa Birliği, Avrupahlık ve Avrupa Türkleri: Tireli ve Çoğul Kimlikler. *Cogito, Avrupa'yı Düşünmek Özel Sayısı 39* [E-Dergi] adresinden 10.07.2013 tarihinde erişilmiştir.
- Kaya, A. (2011). Euro-Türkler ve Kuşaklararası Bazı Farklılıklar. *Die Gaste, 15*, 13-15.
- Korkmaz, M.(2011). Entegrasyonun Fiziksel Formülü. *Die Gaste, 16*, 7-8.
- Kula, O.B. (2011). İş Göçü ve Kültürel Kimlik. *50. Yılında Göç*, (F. Şen.) içinde (ss. 20-43). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Löffler, B. (2011). Integration zwischen Multikulturalismus und Assimilation. http://www.kas.de/wf/doc/kas_23349-544-1-30.pdf?110815142138 adresinden 20.01.2016 tarihinde erişildi.
- Milliyet. 20 Ocak 2016 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/mesut-ozil/?PAGE=3> adresinden erişildi.
- Milliyet. 20 Ocak 2016 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/Fatih-Ak%C4%B1n/> adresinden erişildi.
- Neubauer, J. (2011). *Türkische Deutsche, Kanakster und Deutschländer*. Verlag Neumann, Würzburg.
- Onay, A. (2008). Asimilasyon, Entegrasyon, Eğitim ve Din. *Die Gaste, 1*, 13-14.
- Oruç, C. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik ve Çizgi Filmler. *Ekev Akademi Dergisi, 15*(48), 281-297.
- Özdemir, M. Ç. (1988). *Federal Almanya'daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları Açısından İki Dillilik ve İki Kültürlülük ile İlgili Eğitim Meseleleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Piehl, A. ve Wenzel, S. (2013). Eğitim, Dil Sorunu ve Göçmenlerin Entegrasyonu. *Bildung sprachproblematik und Integration. Die Gaste, 25*, 4-5.
- Prosieben. 20.01.2016 tarihinde <http://www.prosieben.de/stars/star-datenbank/nazan-eckes> adresinden erişildi.
- Sarıkaya, A. (2013). Murat Coşkun İstanbul'da. www.gundemgazetesi.net/perkusyon-sanatcisi- adresinden 30.01.2013 tarihinde erişildi.
- Sosyal Bilgi. 20.01.2016 tarihinde <http://www.sosyalbilgi.com/nazan-eckes-kimdir-hayati-ve-kariyeri-fotograflari.html> adresinden erişildi.
- Şahan, G. (2012). *Almanya'da İlkokullara Devam Eden Türk Öğrencilerin Başarılarını Etkileyen Faktörlerin Nitel Bir Analizi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, B. (2009). Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklararası Karşılaştırması: Kimlik ve Ait Hissetme. *H.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 8*, 227-253.
- Şahin, B. (2012). Almanya'daki Etnik Ekonomilere İşçi Göçü Olarak Ulus Ötesi Evlilikler. *H.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 16*, 173-191.
- Şahin, S. (2008). Almanya'da Usta Bir Hiciv Sanatçısı “Kaya Yanar” Ein Turkischer Satiriker in Deutschland: Kaya Yanar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 9*, 499-505.

- Şen, F. (2005). Almanya'daki Türkler-Entegrasyon veya Gettolaşma. <http://www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/13farukpdf> adresinden 15.06.2013 tarihinde erişildi.
- Tatsachen Uber Deutschland. 20.01.2016 tarihinde <http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/de/gesellschaft/main-content-08/migration-und-integration.html> adresinden erişildi.
- Tosun, A. F. (2006). *Almanya'da Yaşayan Türk Yönetmenlerin Filmlerinde Göçmen Olgusu*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Türkeş, Ö. (2010). Akif Pirinççi Romanları. <http://www.cinairoman.com>. 7 kasım 2010- adresinden 26.07.2013 tarihinde erişildi.
- Ültanır, E. Ültanır, G. Canbulat. M. ve Uyanık, A. (2004). Almanya'da Yaşayan Üçüncü Kuşak Türk Gençlerinin Sosyokültürel Yetileri. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı* içinde (ss.182-193), Malatya.
- Vassaf, G. (2010). *Daha Sesimizi Duyuramadık. Avrupa'da Türk İşçi Çocukları*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Weil, S. (2013). Eğitim ve Dil Entegrasyonun Anahtarıdır. *Bildung Und Sprache Sind Der Schlüssel zur Integration. Die gaste*, 25, 3.
- Yanar, K. (2011). *Made in Germany*. Münih: Heyne Verlag.